

Flor de card

PREMS
TORNA

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

Juliol-agost de 1981

els mals noms de sant llorenç

Caterina Roig
Antònia Servera

Cal dir que l'interés que ens mogué a fer aquesta recollida de mals noms va esser, en un principi, el misteri que els envolta.

- ¿Perquè dins una família els fills agafaven el malnom de la dona quan vivim dins una societat exclusivament masclista?.
- ¿Quan i on apareix un malnom?.
- ¿Per què hi ha famílies que tenen un pànic fora mida al seu sobre nom?.

Totes aquestes preguntes i altres més estaven dins la nostra ment a l'hora de començar el treball, ara bé la gran majoria resten sense resposta; hem descobert que el terreny dels malsnoms es revela relliscos, es capa fàcilment del timó de la investigació, perquè manquen documentació i fonts manuscrites i impreses. I més quan topa amb un segon inconvenient: que la substància examinada apareix inestroncable. Car si els cognoms, per raó de l'oficialització constitueixen un conjunt tancat, els malsnoms, en canvi, resten llista oberta.

Es ben prou cert que el malnom, gaudeix d'una major llibertat de creació, no està en cap coment subjecte a regles de tipus determinat.

El camp és immens: malsnoms com a resultat de tensions, com a arma de defensa, enumeració de motivacions internes i externes, característiques dels nominats, dels nominadors,...

Tracen un doble camp d'estudi: el de les raons Sòcio-econòmiques i històriques de la nominació, el de les conseqüències socials del fet de potar el malnom. És clar que no podem endinsar-nos en tan complexa problemàtica. Caldria aturar-nos llargament en aspectes polivalents de la psicologia individual i col·lectiva. No ho farem.

També es fa mereixedor d'una prolongada atenció un altre conjunt de malsnoms: per la seva abundor i perquè estableix el lligam més clar amb l'organització econòmica i social: els indicadors d'oficis i professions.

Sa malnominació apareix, com un mirall de dues cares, tot seguit = cuirassa i tot seguit projectil, vincle col·lectiu més sincer (molt més que el nom del registre civil). Serà, doncs, un dels capítols més alliberat i ric, del llenguatge. Pot contribuir certament a una millor intel·ligència de la llengua; encara més a la història de la sensibilitat i de la marginació de la societat i de l'home i de les seves febleses i crueltats.

Sa força dels malsnoms ha estat sovint sorprenent ho és encara segons els llocs i els nivells.

Nosaltres som conscients en tot moment que aquest treball podria esser més complet ara bé la nostra ambició és que sigui un esbós, una forma inacabada que un dia pugui = donar pas a un treball complet dels malsnoms de Sant Llorenç, a un estudi minuciós de les seves causes.

Sa nostra ambició com he dit abans és que aquest treball resti obert per totes = les persones de Sant Llorenç que vulguin dedicar hores i més hores a = l'estudi i investigació dels malsnoms.

Nosaltres hem recollit els malsnoms, carrer per carrer, casa per casa, assessorades per gent d'edat, gent amb gran coneixament del poble i dels seus costums (enquè ells ho ignorin).

... / ...

... / ...

Una vegada recollits tots els malsnoms hem cercar al diccionari Català-Valencià-Balear tots aquells mots desconeguts i després els hem agrupats per seccions, hem de dir també que els hem escrit així com el poble els diu i devora dins els parèntesi la forma correcta.

Res més, sols tornar dir que aquest treball resti obert per totes aquelles persones que vulguin estudiar altres aspectes de la malnominació.

OFICIS

Corder.
Gerrera.
Moliner/a. Molinet/ a.
Ferrer/a. Ferrerico
Batlet/a.
Pastora.
Escolà/na.
Cabrer/a.
Vaquer.
Paler/a.
Bunyolera.
Serraller. (Que fa panys i tanca dures)

Llder.
"Busso". Buçó? Capça per a deixar-hi les cartes.

Caçadora.
Comis/sa. a) Pena, càstig.
b) Comprador de taps.

Rander/ a.
Zeladora. Vigilant.
Carbonera.
Llavorim. Sobrant de fusta o pedra després d'haver-la llavorada.

"Cocovetera" Cacavetera.
Secretari.
De sa Caixa (Banquer)
Canonge.
Melera. Que produeix mel.
Teulera.
Metge.
"Potecari". (Apotecari)
Taverner.

PARTS DEL COS

Ditet.
Cuixa.
Culet.
Coll.
"Pitera". Pitrrera.
Pitera?: Atzavara.
"Timpano". Timpà.
Mameta.
Cul alt.
Capirró.

NOMS PROPIS

Martí.
Vicentó.

Felip.
Xerafí.
"Cicília". Cecília.
"Lúcio". Lluci.
Manolo/a.
"Nofret". Onofre.
Paula.
Amador.
"Gostí". Agustí.
Joanaina.
"Enrique".
Cosme.
Perico.
Jaumet.
"Biela". Gabriela.
LLÚCIA. També, bolla d'argila per a jugar.
Anita". Aineta.
Tomassa.
Clara.
"Justo".
Colau/Colaveta.
Simona.
"Tòfol" Cristòfol.
Bartomeva.
Coloma.
Peret/Peretona/Petrina.
Jaques. a) Nom propi.
b) A cartes, el 10 d'espases.
c) Que duu els vestits massa amples.

"Eduardo".
"Sandi".
"Mitos". Jaume.
Àngela.
"Sampa".
"Pacita". Pau.
Brun.
"Xim" Joaquim.
"Tiana" Sebastiana.
"Gabi".
"Roseta". Rosa.

COLORS

Baió/na. Grogenc.
Blanc/a.
Roja/Roig/Rotxet. Roget.
Verd.
Negret.

LLINATGES

Ordines.
 Gayà.
 Brunet.
 Melis.
 Rigo.
 Torres.
 Vaquer.
 Ferrer.
 Llinassa. Llinàs.
 Riera.
 Moragues.
 Mascard.
 Saletes. Sales.
 Font/a.
 Pont.
 Campins.
 Martí.
 Capó/na.
 Sureda.
 Gelabert.
 Adrover.
 Gomila.
 Quina.
 Masset.
 Fornés.
 Barrada.
 Roca.
 Amorós.
 Xamena.
 Gamundí.

INSTRUMENTS

Corneta.
 Violí.

ARMES

Pistola.
 Matxet.

ANIMALS

Cova-roja.
 Gorrió/na.
 Cus/sa/seta.
 Buscuret.
 Caragol/et/ins/a
 Falcó.
 Moix.
 Boquet/a.
 Bovet.
 Vaca.
 Cuc/a.
 "Lligost, lligosta". Llagost.
 "Papaió". Papalló.
 Galina/galineta/gall.
 Granot/a.
 "Poput" i "Popudes". Puput.
 "Patos".
 Mosca.
 Petxina. Copinya
 Puça.
 Martet. Mart.

"Cucaiada". Cogullada (au sem
 blant a l'alosa).
 Verrató i verratona. Porc jove=
 no senat.
 Mena/meneta. Tambó, ormeig de pes
 ca.

FRUITES

Nespla.
 Móra.
 Figó/figona.

ALIMENTS

Fava.
 Ceba.
 Patata.
 Pipes.
 Neula.
 Rave.
 Pasta.

INCLASIFICATS

"Truco/a". Truc.
 a) toc.
 b) Joc de cartes.
 c) Persona petita .
 Llinatge català.
 Túrria.
 Venga.
 "Sacos"
 "Pitxoca" Patxoca
 Que fa molta planta.
 Perlita. Espècie de retina en
 forma de perla.
 Fita. Senyal que separa dos
 bocins de terra.
 Cupa. a) Culpa.
 b) Cup: recipient per
 a pitjar el raïms.
 Pana. a) Vellut.
 b) Avaria.
 Barxes/Barxetes. Senalla amb tapa
 dora.
 Garranxo. Branqueta rompuda.
 L'amor.
 Muntanyera.
 Palaveta. Dépalau.
 Càndil/a. Càntir aplanat.
 Piora. Antigament: pitjora.
 Pelleta. De pell o de pella.
 Voreta. Doblec.
 Siulo.
 Matgí. Nom propi.
 Elèctric. Fa d'electricista.
 Cotà. De cot?: Pedra d'es-
 molar.
 Flor.
 S'hereu.
 Torro.
 Capdepera.
 Petona a) De pet.
 b) De petó: besada.
 Regalada.
 Sabonera.

Terrosó. De terròs.
 Perllonga. De perllongar: allar-
 gar.
 Orell. Llinatge.
 "Rinclins". Renclins: Flocs de ca
 bells.

Quadrat.
 Capellín. Capellina: peça de
 vestit que cobreix el
 cap i les galtes.

Mort/a.

Bava.

Tenjó.

Randa.

Bulla. Diversió.

Mossegat/da.

Punta.

Carbó/na.

Garbeta. De garba.

Cerol. Compost de cera, pega
 i oli que usen els sa
 baters.

Metxo/Metxa.

Butlo. De bul·la o butlla.

"Sorrilla". Castellenisme de "Zo-
 rrilla".

Tareu.

Migollo.

Busco/a.

Mortilla.

Xigarrassa.

Calistro.

Milorpa.

Rega. Solc.

Ueva. De uè?: petit.

Batet. De bat: batec.

Copeo.

"Rovella". Rosella: flor.

Borges. Llinatge.

Escabot.

Retxa.

PERSONATGES CONEGUTS

Mauri.

Borja.

Gento.

La Xunga.

Sansón.

ARBRES, ARBUSTS I PLANTES

Garrover/a.

Gatova.

"Faia/faieta/fai". Falla.

Canyeta/canyet.

Ametler/a.

Llorer/et.

Figuera.

Parera.

Parreta.

Vinyassa.

ELEMENTS DE LA NATURA

Estrella.

Fosca/fosc.

Llum/a.

Vent.

Llamp.

"Raio"

a) De radi.

b) Castellanisme de
 "rayo".

Bosc/a.

Marineta.

Garriguereta.

PROCEDENCIA DE NOMS DE:

POSSESSIONS

Ses Toltes.

Son Roca.

Sa "Bogura". Bagura.

Son Soler.

Ses llenques.

Sa Real.

Son Trobat.

Son Barbot.

Son Garriga.

Sa Blanquera.

Son Vives.

Poca Farina.

"S'Auma" Salma.

Calicant.

Infern.

Sa Punta.

Son Cardaix.

Son Pont.

Son Peretó.

Balafi.

Son Sureda.

Son Ribot.

Ses Talaies.

Ses Planes.

Son Binimelis.

Tènger. Tànger o Tenja.

Son Crespí.

Ses Sitges.

Son Berga.

Ses Cases Noves.

Son Corb.

Ses Voltes.

Sos Ferrers.

Son Cabrer.

Es Rafal Sec.

Ca'n Caramany.

Es Rafal.

Sa Coma.

LLOQUETS

Es Lligats.

Es Garrigó.

Son Mitjanada.

Ca Na Nina.

Son Pí.

Son Garrover.

Son Foradat.

Es "Quortó". Quartó.

Sa Tafona.

Sa Ferrisa.
 Ses Piquetes.
 Son Costes.
 Sa Fontpella.
 Es Campet.
 Son Coll.
 Son Xema.
 Sa Realeta.
 Son Galianeta.
 Sa Coveta.
 Son Primer.
 Sa Vinyassa.
 Son Montseriu.
 Sa Mina.
 S'Aumeta.
 S'Esteperó.
 Son Vetla.
 Es Rosells.
 Son Penya.
 Es Clot d'es gerrers.
 Son Papeleta.
 Ses Sitgetes.

POBLES

De Pina.
 Felanitxer.
 Maó.
 Arianyer/a.
 Margalider.
 Artaner/a.
 Coloniera.
 Murera/o.
 Serverí/na.
 Manacorina.
 Carrioner/a.
 Pobler/a.
 Eivissenca.
 Costitxera.
 Gabellí.
 Capdeperina/Capdepera.
 Catalana.
 Sevillano/Sevilleta/Sevillet.
 Forastera.
 Estellenc.

BARRIS

D'es Puig.
 De Sa Cova.
 De ses Rotes Noves.
 De S'estació.
 De sa Costa.
 De Son Colom.

PROCEDÈNCIA DIVERSA

De Sa Torre.
 D'es Molí.
 De S'hort.
 De S'aigo. S'aigua.
 De Sa Farinera.
 De Sa Central.
 D'es Cafè.
 D'es Forn.
 De Sa Botigueta.

De Sa Carnisseria.
 De Ca's Tercio.
 De Ca Don Nofre. Onofre, capellà.

LLUGARS HABITATS

Castell/a.
 Molinet.
 Barraca.
 Torre.
 Vaquera.
 "Coniera/er." Conillera.
 Coveta.
 Mitjanada.
 Racó.

MIDES

Quart.
 "Segunda".
 Pisca. Espipellada.

MODS COMPOSTS

Tot sol.
 Poca palla.
 Treufoc.
 Set soles.
 "Biulaigo" Biulaigua.
 Moli "d'aigo" D'aigua.

OBJETES

"Setrí/na." Setrill.
 Cadireta.
 "Sanaia". Sanalla.
 Escaleta.
 Botó.
 Maleta.
 Fil.
 "Gületes". Agulletes.
 Caixa.
 Corona.
 Cintes.

NOMS RELIGIOSOS

Bon Jesús/a.
 Poríssima. Puríssima.
 Dimoni Font.
 Dimoni.
 Beato.
 Banyeta.

ADJECTIUS QUALIFICATIUS

METAFÒRICS POSITIUS

Lluenta.
 Garrit/da.
 Pinxó. Fanfarró.
 Polit/da.
 Fina.
 "Tenra". Tendre.
 Salero. Gràcia natural.
 Robí/ na o rubí pedra preciosa.
 Barretot/a. Barret gros.
 Joi/a. Goig.
 Dameta. De Dama.

"Rico". Castellenisme de ric.
 "Xeripa". Xiripa: casualitat favorable.

Replega.

Clar.

Monita. Habilitat per a tractar la gent.

Confit.

METAFÒRICS NEGATIUS

Buma.

"Canaia" Canalla?.

Quiguerl.la.

Famet. De fam.

Nito. Malhumorat.

Falera. a) Mania.
 b) Peresa.
 c) Conjunt de coses de baixa qualitat.

Xaret/o. Xafarder.

Merda.

CARACTERISTIQUES FISIQVES

Pelut.

Petita.

Parpal. Barra per fer palanca.

Menut/Menuda.

Gras/sa/set.

Morena/o.

Ros/sa/sito.

Reüll.

Mec/a. que no té pèl a la cara

Cap gros.

Sollo/a. Cop amb una baldufa.

Barbota. De barba.

Barbassa. De barba.

DEFECTES FISICS

Sord.

Coix.

Muda/Mut.

CARACTERISTIQUES PERSONALS

Quetxo. Acalat, inclinat.

"Riaia". Rialla.

"Veia". Vella.

Vellaca: "Des camí de Lluchmajor
 Tu m'has robada s'amor
 val Déu, tu n'ets, de vellaca".
 (Dicc. C-V-B; Alcover).

Eixut.

Jana. Jan: que no se enfada.

MOTS CONSIDERATS PROPIAMENT

MALNOMS

Corem Sobrenom d'una família de Manacor.

Solaies Malnom existent a Manacor i Son Servera.

Parrino:

Cançó

" Germans, es es carrerillo
 un tonedor s'és alçat.
 Ell ja s'és determinat
 de tondre s'ase gelat
 de l'amo En Guiem Parrino"
 (Sant Llorenç des Cardassar)

Mendai:

Cançó

" Ses Cases de Ses Talaies
 estan damunt un turó
 i dins es regaró
 hi habiten es Mendais".

(Cançó Popular de Manacor).

ES RACÓ DE SA PADRINA

Aprofitant sa temporada de tomàtigues, podeu preparar una beguda refrescant i sanitàsa: Pelau una partida de tomàtigues, passau-les per la batedora elèctrica i colau-les amb el passa-purès. Guardau el suc resultant dins la gelera i a l'hora de prendre'l, si el trobau espès el podeu aclarir amb una mica d'aigo com més fresca millor. Afegiu-hi sal i pebrebò, segons es gust de cadascú. Tampoc no hi diu malament una mica d'oli. N'hi ha que, en lloc de sal i pebrebò, s'estimen més posar-hi sucre.

(Copiat d'un Almanac de 1970)

-oOo-oOo-

Es bé i es mal no estan sempre en es mateix portal.

A abella i mala costum dóna-li fum.

Esser més curt que un capoll de figa de moro.

Joan Rosselló

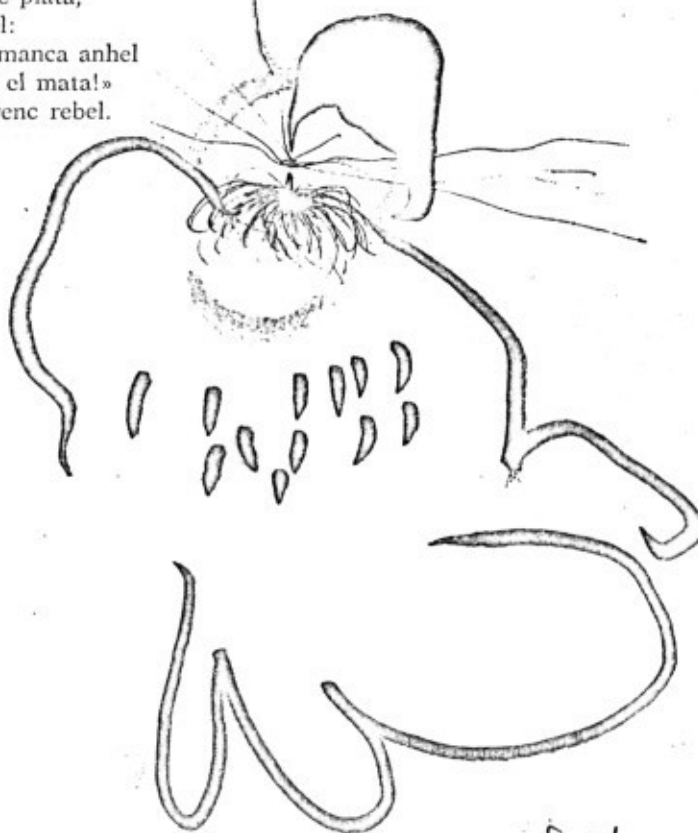
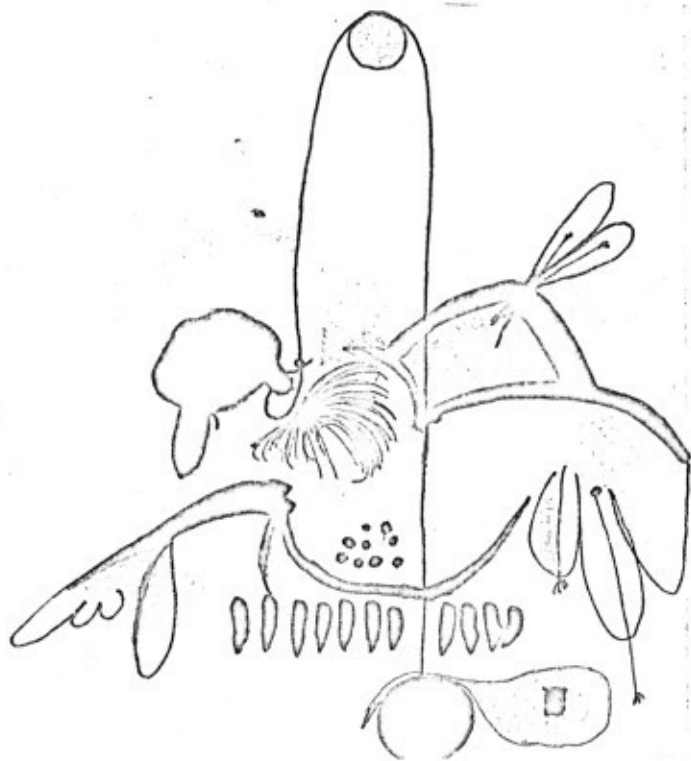
EL VOLTOR CAPTIU

Mai com ara no havia estat capaç d'aglapir el significat d'aquest poema d'en Jaume Santandreu; mai com ara no havia tingut un semblant sentiment de ràbia-sorda.

(Nota: per una bona interpretació rellegiu primer la Revista del maig i després substituïu el mot "voltor" per "poble" i "captiu" per "enganyat". Gràcies)

Estaca sota l'ombra acollidora;
molí de bots, que aplanava el camp aspru;
espectacle de fira; núvol viu
vol fermat dins la pau aclapidora
de l'ordre que assegura menjadora,
contempl el jove esvelt voltor captiu,
amb desig de baixar-li, compassiu,
fins a la seva set, la font sonora.
Mes quan mir els seus ulls llents de cel,
la pitera de marbre, el bec de plata,
li destriï podridura per l'arrel:
— «Es esclau perquè vol. Li manca anhel
de llibertat, perquè la calma el mata!»
I el nus fins a sagnar li estreng rebel.

Dibuixos de Guillem Nadal

A la primavera de l'any passat l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana va venir a Sant Llorenç a retre homenatge al capellà Capirró, i quedaren amb els organitzadors que enviarien alguns articles referents a l'obra de Mn. Galmés per tal de publicar-los tots junts a un Extra de Flor de Card.

Com que pareix ésser que els il·lustres personatges esmentats tenen més falaguera la llengua que la memòria, publicarem aquest mes el parlament que Josep Maria Llompart feu a la Rectoria, i, si ve el cas que els enviïn, sempre som a temps de tornar-lo publicar.

mn. galmés

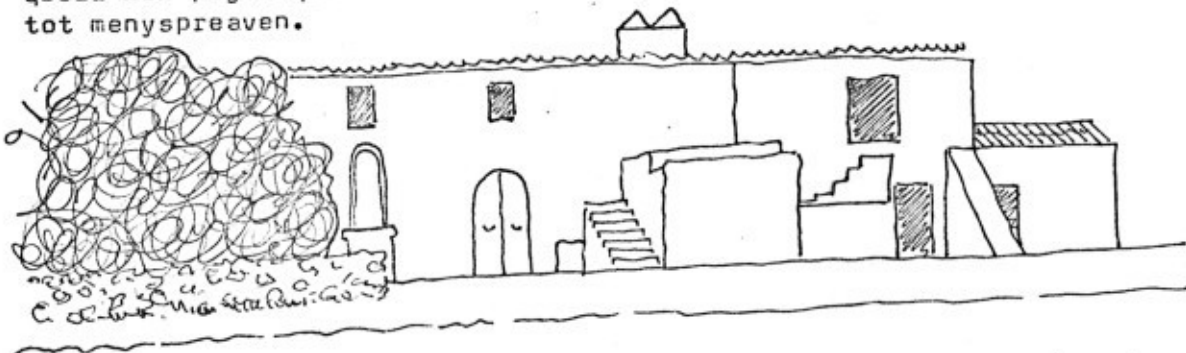
Dia 9 de març de 1876, a la possessió anomenada "Ses Sitges", que acabam de visitar, va néixer Salvador Galmés. Permeteu que us doni algunes referències sobre la significació de la seva obra, que serveixin per aclarir el sentit de l'homenatge que es participants en el "IV Encontre d'Escriptors en Llengua Catalana" li dedicam avui.

No hi ha dubte que Salvador Galmés és un dels més grans narradors que ha donat Mallorca a la literatura catalana. Una obra breu, de producció intermitent, i en certa mesura frustrada, però profundament personal i dotada d'uns valors senzills però fora de sèrie, justifica aquesta afirmació.

Cap a les darreries del segle XIX, la prosa de creació, i concretament la narrativa, no havia passat a Mallorca més enllà dels plantejaments costumistes. Si a Mallorca l'impuls superador i transcendidor de la Renaixença havia tengut, amb Costa i Llobera, un diguem-ne equivalent d'allò que Verdaguer significava dins el context de Catalunya-Principat, no va tenir, en canvi, l'equivalent d'un Narcís Oller, com no va tenir tampoc l'equivalent d'un Àngel Guimerà. Esbrinar les causes d'aquest fet ens duria ara massa enfora. Només m'interessa deixar-ne constància.

Ara bé, en la cruïlla dels dos segles, en el punt central, doncs, de l'espai cronològic del modernisme, i amb evidents punts de contacte val a dir-ho- amb determinats aspectes de l'estètica modernista, dos narradors insulars -Joan Rosselló de Son Fortesa i Salvador Galmés-, a partir dels esquemes tradicionals del costumisme, els transcendeixen = amplament i els empenyen i cap a una dimensió diferent i d'horitzons = més vastos, plantejant una narrativa que claudria relacionar (sobretot en el cas de Galmés) amb el "verisme" italià, o, nivell de literatura = catalana, amb l'obra d'un Víctor Català, d'un Raimon Casellas, d'un Marià Vayreda, o també -¿per què no?- amb el Blasco Ibáñez dels contes = valencians.

Com a notes comunes a aquests dos escriptors mallorquins podem assenyalar, primerament, un ruralisme d'ambients, de situacions i de personatges, que contrasta amb el ciutadanisme dels costumistes. La narrativa canvia, doncs, de projecció, i se centra damunt el món pagès; aquell món pagès que els costumistes molt sovint ignoraven o fins i tot menyspreaven.

.../...

En segon lloc, cal assenyalar la presència d'uns personatges sotmesos a unes passions i a uns impulsos primaris, simples, elementals, i a més a més, a una mena de fatalitat tràgica, simbolitzada per un paisatge opressiu- en el qual apareixen inmersos. Finalment, cal subratllar l'ús d'un llenguatge literari normal, si bé molt mallorquinitzant, en contrast amb el llenguatge absolutament dialectal dels costumistes.

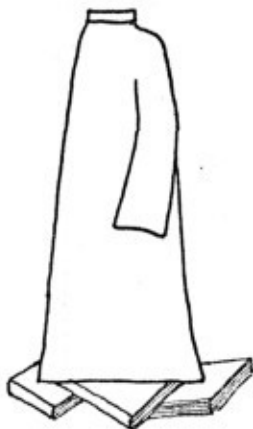
Si dins aquestes coordenades Joan Rosselló de Son Fortesa va assolir un nivell digne, Salvador Galmés va arribar, en canvi, a l'alçada de gran escriptor i de gran narrador. L'any 1911 publicava la seva primera i única novel·la, Flor de Card, una obra de qualitat excel·lent, a nunciadora d'un novel·lista d'excepció, encara que amb un cert aire premerenc, ben patent en l'excessiu predomini dels valors lírics i descriptius sobre els pròpiament narratius.

En realitat, tot i l'innegable valor de Flor de Card, el narrador, extraordinari que fou Salvador Galmés cal cercar-lo en els seus contes. És en aquestes peces breus on aconseguix de perfilar uns éssers molt poc complexos, molt primaris, fins i tot a vegades bestials, però dotats d'una càrrega humana bategant i profunda, protagonistes d'uns drames descrits amb realisme esqueixat, duríssim, gairebé ferotge, que arriba a voltar la contarella d'una atmosfera gairebé al·lucinant, com de malson. Vegeu, per exemple Negresques - un conte on la foscor de les tintes arriba a gairebé a una situació límit -, o Entre els dos móns, o El garriquer d'Infern, o El picacalderes, i, jo diria que per damunt de tots La dida, un dels millors contes, sens dubte, de la literatura catalana moderna. A totes aquestes narracions, Salvador Galmés ofereix una visió de la Mallorca rural, que és exactament el pol oposat, la més absoluta contrapartida de la interpretació idealista, d'aquella "vida d'or" que els poetes -Joan Alcover que va escriure en aquest sentit una peça memorable- identificaven amb la vida pagesa.

Quan ahir mateix Guillem-Jordi Graells al·ludia el contingut de violència que caracteritza la narrativa de la darrera generació mallorquina, vaig pensar que si el deute que aquesta generació té amb Llorenç Villalonga és més aviat petit -Com deia molt bé En Guillem-Jordi-, per ventura és més gros el que té amb Salvador Galmés. I no tan sols pel cantó de la violència, sinó també pel del rebuig de la pròpia estructura social: l'estranya societat de serveis que han de patir els narradors d'ara, o la feixuga i lenta societat agrària que va haver de patir Salvador Galmés. En aquest sentit, potser és interessant observar que l'eclosió d'aquesta darrera promoció de narradors insulars va anar precedida de d'una nova i creixent valoració de l'obra de l'escriptor de Sant Llorenç.

Cal afegir encara, per completar aquest intent de ràpida caracterització, que la prosa de Salvador Galmés és molt interessant del punt de vista estilístic. Es tracta d'una prosa a vegades una mica descurada, però sempre bella, rica i emotiva, amb una certa i constant tendència a la imatge poètica, sobretot a la imatge vigorosa i fins i tot violenta. Això darrer li confereix, adesiara, alguna espurna de barroisme, si és no és modernista.

.../...

.../...

He al·ludit abans la relativa frustració de Salvador Galmés. S'ha dit que va sacrificar la seva vocació d'escriptor a la seva tasca d'erudit lul·lista, d'investigador i d'editor dels textos de Ramon Llull. Això és cert, sens dubte, però tal volta només en part. Com ha apuntat Gabriel Janer Manila, possiblement hi va haver una causa més profunda: en el progressiu silenci i desistiment del nostre escriptor. Cal tenir present que Salvador Galmés era capellà, i que un capellà mallorquí del començament del segle, si volia fer literatura i, a la vegada, viure tranquil, només podia fer segons quina casta de literatura. I, tenint això en compte, no hi ha dubte que els plantejaments en els quals Salvador Galmés situava la seva narrativa podien arribar a procuir-li conflictes molt greus d'ordre social i diguem-ne "professional". Aleshores, entre la fidelitat a una vocació profunda i arriscada, i la grisor d'un treball eficaç i còmode, es va decantar per aquesta segona solució. Lamentable; però, al cap i a la fi, ben explicable.

Sigui com sigui, Salvador Galmés va estimar profundament el seu poble: el poble de Mallorca. Va compartir i va expressar les angúnies, els dols, les misèries d'aquest poble. L'any 1951, cec, sord, paralític i oblidat, moria en aquesta vila. Just és que avui els escriptors catalans reunits a Sant Llorenç d'es Cardassar li tribuem el nostre homenatge. Perquè ara que els mallorquins hem entrat en un procés de presa de consciència, ara que començem a preocupar-nos per recobrar la nostra identitat, Salvador Galmés és, més que mai, l'escriptor del poble, l'escriptor d'un poble.

POESIA

Voldria esser colom o cadenera
per a volar més alt que les muntanyes,
i tenir rossinyols dins les entranyes
per a perpetuar la primavera.

Voldria esser perfum d'alfabeguera
que aromàs els palaus i les cabanyes.
Voldria tenir l'art de les aranyes
per a teixir la pau ieta senyera.

Voldria... ¿Què sé jo?: mudar la cara
de la terra on visc, fer tornar clara
la mirada de l'home que hi camina.

Mes... ¿Com podré marcar novel·les rutes,
si portels peus suats i les mans brutes?
¿Com podré alçar la veu, si desafina?

Pere Orpi Ferrer

SERVEI DE PSICODIAGNÒSTIC I ORIENTACIÓ

GABRIEL GENOVART I SERVERA
PSICOLÒG I PEDAGOG

- Diagnòstic i tractament de les dificultats d'aprenentatge i retard escolar.
- Rehabilitació dels trastorns i deficiències del lleguatge.
- Problemes emocionals de la infantesa i l'adolescència
- Exàmens psicotècnics i orientació professional per a estudiants de EGB, BUP, COU i FORMACIÓ PROFESSIONAL.
- Servei d'informació per a l'estudiant.

C/. del Sant Crist, 10
MANACOR
T. 55 07 88

don andreu

Així com vàrem anunciar a l'edició passada amb motiu d'un homenatge dedicat a Don Andreu, es metge, en aquesta edició, per allargar un poc més, li hem fet una entrevista a fi de que ell ens parli un poquet. Don Andreu nasqué el dia 4 de febrer de 1911, i per tant en el mes de febrer d'aquest mateix any 1981 complí els 70 anys, arribant a l'edat de la jubilació, encara que ell ens diu que no està retirat del tot de la seva activitat com a metge, i efectivament és així.

A QUINA EDAT I A QUINA UNIVERSITAT VA ESTUDIAR, DON ANDREU?

Vaig començar als 17 anys, l'any 1928. Dos anys a Barcelona i després a Madrid, acabant l'any 1932, a l'edat de 23 anys.

RECORDA QUANTS EREN EN EL SEU CURS?

Hombre, eren cursos numerosos, perquè es dentistes se mos acumulaven quan feien es dos cursos de medecina, pero normalment érem 100, 150, 200,... Naturalment aquests començaven, però molts ja se cansaven de tot d'una i ja no acabaven.

MOS PODRIA DIR ALGUNA COSA D'ES CONFLICTES ESTUDIANTILS D'ES SEU TEMPS?

Això sempre ha existit, igualment que ara. Fins i tot Don Miquel Primode Rivera va fer tancar s'Universitat de Barcelona durant una exposició per evitar conflictes, ara bé, no record res que fos greu.

ON COMENÇA SA SEVA ACTIVITAT COM A METGE?

Alguns anys a Madrid, de pràctiques a hospitals, i després vaig venir a Sant Llorenç. L'any 1936 vaig anar a sa guerra i vaig tornar l'any 1939, per ajudar an es metge Don Miquel Nebot, que havia estat sempre aquí i estava malalt.

QUINA CLASSE DE SEGURO HI HAVIA EN AQUELL TEMPS, QUAN VOSTE VA COMENÇAR?

No hi havia res. A sa gent l'havien d'assegurar casi forçada, perquè desconfiava. Se tractava, sobretot de consultes particulars, pagant sa visita, i si no podien pagar, paciència.

PERÒ ABANS DE SA GUERRA DEL 36, JA HI HAVIA PER LO MENOS ES "RETIR OBRER", PROVA D'AIXÒ MOLTES DONES QUE FEIEN FEINA A TALLERS ARA COBREN SA JUBILACIÓ, NO ÉS AIXÍ?

No estic d'acord. Són molt poques ses que cobren, ja que n'hi hagué moltes que feren feina tant an es taller gran de Don Joan Miró, com es de D. F. Salvà, i no cobren res perquè no cotitzaren per elles.

I PARLANT DE SEGUROS, QUE PENSA DE SA SEURETAT SOCIAL?

Hombre, si hem de parlar d'es desastre que és sa Seguretat Social val més no començar... Però no tot és negatiu i també té ses seves ventatges.

QUIN TEMPS FA, DON ANDREU, QUE VA POSAR SA CONSULTA NOCTURNA I PERQUE?

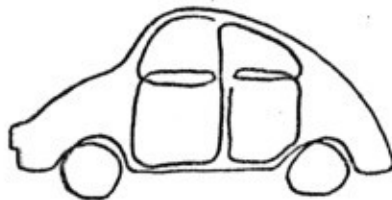
Casi casi des de sempre, perquè vaig considerar que era necessari, tractant-se d'un poble com Sant Llorenç, on molts fan feina en es camp o fora poble i lo important és no perdre es jornal. Consider que a molts els anava bé així. A poc a poc s'anaven tement i augmentaven ses visites. He procurat sempre no fer gastar molt a sa gent, a fi d'estoviar es dobbers, o millor dit, defensar "sa bossa". I m'he adaptat sempre an es pensar de sa gent. Crec que un metge ha de tenir en compte sa manera de pensar de sa majoria de ses persones, que a vegades tenen dificultats d'expressió.

AIXÒ D'ESTAR SEMPRE, NIT I DIA PENDENT D'ALGUNA URGÈNCIA, NO SUPOSA EN TREGA I SACRIFICI?

Jo, al manco he procurat fer-ho així, i consider que tots es metges de poble haurien de fer lo mateix, si és necessari estar ses 24 hores d'es dia sempre a disposició.

DE CARA AN ES FUTUR, PENSA QUE ES METGES JOVES FARAN LO MATEIX?

A molts de metges joves les fa basca anar an es pobles, perquè és molt guapo fer un jornal i acabar. I no solament parlant de metges, sinó a tothom l'interessa lo mateix. Però en canvi un metge com noltros mai sap quan acaba, no és ver?

.../...

RECORD QUE UN TEMPS MOLTA GENT ANAVA POC AN ES METGE, PERQUE MOLTS SE CU
RAVEN AMB HERBES O REMEIS QUE DAVEN ES CURANDEROS. CREU VOSTE TAMBE EN
SOS CURANDEROS?

Hombre, es curanderisme, es remeis milagrosos sempre han existit, tant
aquí com a s'estranger. Ara bé, moltes vegades això fa mal an es malalts.
Es metges no ho curam tot. Hi ha un refrany en mallorquí que diu: "Qui
té mal el té venal", però si se tracta de coses sèries normalment sa gent
ta prè es medicament receptat p'es metge.
Sa gent ha tornada medecinera, sobretot es jubilats des de que la tenen
incluida en so seguro. Lo que passa és que tothom avui en dia pren un ex
cés de medicament.

I ARA, DEIXANT APART SA MEDECINA, SE QUE VOSTE ES UN HOMO QUE LLEGEIX
MOLT I ESTA SEMPRE ENTERAT DE MOLTES DE COSES. QUE PENSA, IDÒ D'ES PRO
GRÉS CULTURAL D'ES POBLE DE SANT LLORENÇ DURANT AQUESTS 40 ANYS QUE VOS
TE HA ESTAT AQUÍ?

Aquest poble, lo mateix que molts d'altres de Mallorca ha tengut sempre
un nivell cultural bastant baix, falta de base. No obstant hi va haver un
mestre que li deien "es mestre Conier", i ets alumnes que va tenir, que
ara tenen uns 40 anys varen aprendre molt, i encara se coneixen es qui a
naren amb ell. Aquest mestre després va morir a Maó. Però trob que sa
gent hauria de llegir un poc més.

Lo que passa és que en aquest poble li falta una bona biblioteca, p'es
quí se vulguin instruir un poc. Durant molts d'anys a Sant Llorenç no hi
havia bancs, i sa Caixa de Pensions, es primer any, per sa simpatia per
sonal d'es director, que li agradava fer tots es favors que poria, va su
perar de molt ses altres caixes. Es llorencí, en general, no és molt co
merciant, sinó estoviador, i molts de dobbers varen esser ingressats a
sa Caixa, i per lo tant jo crec que mos hagués pogut montar una bibliote
ca, lo mateix que a altres pobles, que ja la tenen, però ni a sa Caixa
ni a s'Ajuntament se li va ocórrer montar-la.

Jo a sa cultura la consider com a una rota: l'han de cuidar. Darrerament
es es poble ja hi ha bastants de joves i al.lotes que estudien i se van
preparant.

MOS PODRIA DIR TAMBE QUE OPINA DE SA TELEVISIÓ?

Com diven en castellà, és un "Arma de dos filos", depèn de sa interpreta
ció, però té molts de punts negatius, sobretot donen molts de programes
de violència i això no fa bé a ningú. Ademés té massa influència i sa
gent dóna massa importància a ses notícies que han sentides per sa tele
visió.

I PER ACABAR, VA ESTAR CONTENT DE S'HOMENATGE QUE LI DEDICAREM?

Pués sí. Molt agraït de tots i pots dir que jo no esperava tant, ja que
me sent un homo de "via estreta" i moltes de gràcies.

ENCARA QUE NO S'HAGI RETIRAT DEL TOT, PENS QUE DEU TENIR UN POC MÉS DE
TEMPS. A QUE SE DEDICA ARA?

A mf m'interessa tot dins sa meva professió i fora de sa professió, pués
me dedic a llegir i a regar.

Idò, Don Andreu, moltes de gràcies per ses seves declaracions en nom de
tots es seus amics i simpatitzants. Esperam que Déu li doni encara molts
d'anys de vida i salut, especialment vostè que se dedica a cuidar sa
d'ets altres.

Mateo Galmés Umbert

ES RACÓ DE SA PADRINA

Catalineta buscai
nom de sa llenya menuda
no hi ha cap persona aguda
que hagi feta nosa mai.

Ets eriçons van a peu
i ses tortugues a grapes,
un gat per agafar rates
no és pagat a ningun preu.

Jo tenc d'arribar a sebre
qui m'ha enviat es ramell:
una rosa i un clavell
fermat amb un fil de seda.

crònica informal

Es per demés, hi ha persones que són més enyoradisses que les altres. Jo, que ho som molt, i com que el mes passat no vaig poder anar al ple de la iniciativa "automovilística" del 143 -no m'he equivocat, ho deia l'ordre del dia-, vaig sentir una espècie de calentor gojosa que em pujava a les galtes quan vaig tornar veure les cares dels sempre benivolguts i mai prou alabats regidors. La meua natural bona fe em va fer veure una expressió de bonhomia en les seves cares i un sentiment versemblant cap a jo, però no em faceu massa cas, que podia ésser bé que fossin figuracions meves. Bé, deixem anar els sentiments i anem al Ple, que és el que us interessa. Per començar a fer un poc de boca, el secretari, com sempre, els va recordar lo que havien aprovat al ple anterior, que era lo de l'autonomia a través de l'article 143. Tots, naturalment, hi havien vingut a bé. El primer punt del dia era lo de la plaça de cabo. La comissió de Governació, a la vista de les dues sollicituds rebudes, havia decidit proposar en Joan Estelrich, considerant que era més adequat que l'altre candidat, En Miquel Vaquer. Quan el batle ja demanava votacions, el regidor Bauzá manifestà que li pareixia que havien quedat que farien un curs i que triarien el millor. El Sr. Puigrós el corregí dient que no era un curs, sinó un concurs de mèrits. Encara més interessat, el Sr. Bauzá demanà a veure si se podien sebre quins eren aquests mèrits, a lo que el secretari, diligentment, llegí els "curriculumms" que els candidats havien presentat. -Bé, -va dir el regidor Girart- ara ja podem procedir a sa votació secreta. -No hi emporta que hi hagi secrets!- opinà el Sr. Bauzá, -això no se pot fer perquè és il.legal. Encara no ha sortit en es Bolletí. Si voltros voleu votar, votau, però jo no vot perquè és il.legal! -Eso de la ilegalidad es muy discutible- apuntà el Secretari. I el Sr. Bauzá li contestà: -Hace cuarenta años que se hacen las cosas con el dedo, y tienen que hacerse como toca, con exámenes y que salga el mejor. Aquí el Sr. Girart també trobà que s'havia d'haver acabat s'enxufisme. El secretari, un poc mostii, afegí: -Usted no dijo nada cuando se acordó. Si quiere, puedo le érselo... El Sr. Bauzá, emperò, no afluixà: -Aquí puede ser que no lo diga, pero se acordó! Y tienen que acabarse todos esos rollos!. Un altre contrincant, el batle, entrà en batalla: -Això és lo que se va acordar. El Sr. Bauzá replicà tot d'una: -Però encara no ha sortit en es Bolletí i jo no vull votar. Si voltros voleu continuar amb sos embulls, continuau! Fa tres anys que se fan embulls i s'ha d'haver acabat! El secretari no volia amollar de cap manera: -Ha estado expuesto treinta días y nadie ha dicho nada. El regidor Bauzá, encara més emputat, continuà: -Això se va dir: concurs i oposició, i això s'havia d'escriure. Jo no he d'haver d'anar a llegir lo que hem acordat. El regidor Perales també va voler entrar en la discussió: -Tu saps, Pedro, que a vegades no s'ha escrit lo que s'ha dit. -Fa tres anys que se fa lo mateix-, sentencià l'al.ludit, i dirigint-se al batle: -Has d'aprendre a fer ses coses bé! Aquí s'entaulà una discussió comparativa entre batle i regidor a veure quin dels dos feia les coses més malament, però, com podeu suposar, no arribaren a un acord. Al final s'aprovà la proposta del Sr. Bauzá: es faran unes oposicions a la plaça de cabo, obertes a tothom. -Pensau que s'hi podrà presentar qualcú de fora-poble-, apuntà no sé quin regidor. Que venguí- acabà el Sr. Bauzá. -No vous que ja és hora de llevar-los sa pardaleria!. Els altres punts, com que fris, els enllestiré amb quatre grapades: segons un informe del metge, la Comissió de Sanitat i l'apotecari, els fems de Cala Millor fan olor, l'aigua que se ven al poble no és potable, la venda ambulant de peix no reuneix les condicions mínimes sanitàries i hi ha cans a lloure, per lo tant decidiren començar a parlar de la canalització de les aigües brutes i netes. Com que els que han de menester un xalet a Sa Coma troben que val massa, la companyia explotadora de la urbanització va demanar a l'Ajuntament que baixàs les plus-vàlues. Els que cuiden els interessos del poble trobaren que la raó les vessava per damunt el cap i acordaren baixar-les un poquet, és a dir, si abans valien quatre, ara només valdran un. ¿Us agrada la festa? Idè que dur!

La Bomba ("neta")

Una de ses notícies més importants i controvertides, que s'ha donada aquests darrers dies ha estada sa de sa fabricació de sa bomba de neutrons o "bomba neta" per part d'ets americans. Es mateix dia que donaren sa notícia, s'extengué per tot arreu i sortiren opinions per a tots es gusts, a favor i en contra; però es poble plà i senzill, que és qui realment sofreix ses conseqüències de ses decisions polítiques, no sap realment que és sa bomba de neutrons.

Sa bombeta aquesta és una bomba de fusió, per tant necessita una bomba de fisió -és a dir, atòmica- per activar-la; sa "bomba N" emet una gran quantitat de radiacions, en especial neutrons, que tenen sa propietat de destruir es sers vius però no afecten ets objectes inanimats, és a dir, ses cases, es cotxe, sa televisió, es tanques...

Un d'ets "slogans" d'ets americans és que aquesta és una bomba neta però... ¿quan han estat ses bombes netes?, crec que mai, i molt manco ses atòmiques; basta recordar sa gran destrucció de Hiroxima i de Nagasaki, ses quals quedaren destruïdes completament i on moriren quasi totes ses persones per mor d'ets efectes d'aquelles primitives bombes atòmiques, fins en es punt de que encara hi ha gent que s'està morint a conseqüència d'aquelles radiacions. Si aquelles bombes, que podem considerar eren de jugueta en comparació a ses sofisticades bombes d'avui dia, feren lo que feren i mataren tanta gent, que faran aquestes!!

Abans he dit que ses radiacions no destrüen es cotxe, ni ses cases... però això no vol dir que sa bomba no destrueixi, anem clars! lo que passa, i per això li diven una bomba neta, és que emet més radiacions, i per tant abarquen una àrea més grossa que no ses altres bombes, àrea que no afecten ni s'ona expansiva ni sa calorífica.

Segons el Mr. Haig sa fabricació de sa bomba era un assumpte que afectava solament a ets EEUU; però en es mateix temps amollava que la fabricaven per contrarestar sa superioritat numèrica d'es tanques russos, en una possible guerra dins Europa. Es a dir no és assumpte nostre es tipus d'armes que mos han de destruir. Crec que ja és hora que diguem ben clarament a el "tio Sam" que deixi de preocupar-se pel noltres i que no mos vengui a empenyar amb cap tipus nou de bombeta, que ja basta lo que mos empenya amb sa pujada d'es dòlar.

Joan.

Aquella alloteta
nomia Catalina.

I vivia a un hermós i soleiat poble del llevant de Mallorca. (Bé. Qualque dia hi havia un poc de boira)

No Catalina festejava,
d'amagat, un home de
trenta-set anys que, de
mal nom, li deien en Dimoni.

Orfe de molt jove,
vivía sol a una
casade les foranes
prop de la creu del
terme i del arbre
alt a on solia pren-
dre banys de lluna
el dimoni.

La gent deia d'ell que era
jugador, femeller, contra-
bandista i que manejava
les males arts de bruixeria.
A mal boci atribuïen l'en-
morament de no Catalina.

... Sobretot els seus pares.

En dimoni sempre
m'ha respectada, mon
pare. I ens estimam.

Aquest perdut
te tudorà, Catalina

Has de fer cas a ton
pare i ta mare, Catalineta:
aquest home no te conve.

No: un home que no s'acostava
a l'església ni per Pasqua
Florida, no podia agradar al
senyor vicari.

T'estic fent molt de mal.
La millor sera anar-me'n.

si qued aquí no
podré passar un
sol dia sense
veure't.

si t'en vas em moriré.
Ves t'en si vols que'm mori

• El temps en què transcorre aquesta història encara no l'havien construït.

El poble xerrava sense aturar-se, efectivament...

Què no saps qui està embarassada?

Qui?

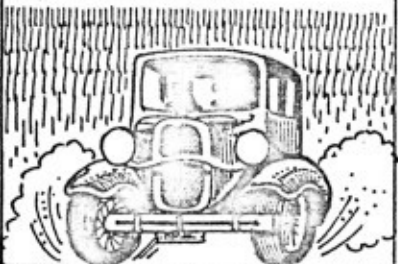
Idò na Catalineta

No Catalineta
I ara que'm dius?

Si, si, lo que sents. I si no hi està, deu tenir un mal dolent, perquè ha engreixat com una porca.

Animalada!

Els pares es negaven a creure-ho i llogaren el cotxe de l'amo del cafè per dur-la a un especialista de Ciutat per si era un tumor.

I a mig camí...
Després d'una estona llarga de gèmits, patiments i desesperació de na Catalina...

Ai!! mumare que'm pegen panyides.

A 50 mts.
CELLER
CA'L DIMONI

En dimoni, més despreciat que mai, començà a beure.

No potser mai.

No potser
HUP!! mai.

BURP!

Passaren els mesos i es pogué comprovar per l'especta de na Catalina que el diagnòstic del metge havia estat encertat.

Entre plors de sa mare, renecs de son pare i astorament del xòfer...

Va venir al món, dintre del cotxe, una extranya criatura...

Ai!!
ATURAU-VOS

Empeny Catalineta!
I tu que mires betzol?
Ajudam.

Mare de Déu!!
que jo només vos
havia de dur a Ciutat.

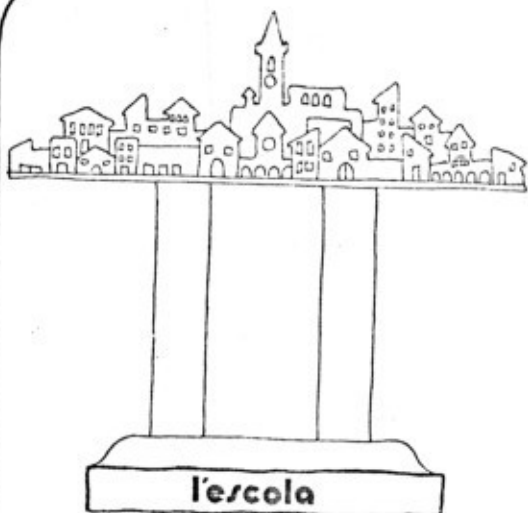
Collau i estirau l'amo.

Què te passa
Catalineta?

Aquesta
allota està
de part.

Ai!! treis-me això
de dins sa panxa. ⑤

(Continuarà)

entrevista

El mes passat vàrem publicar una entrevista amb el mestre Joan Lladonet que, en un principi, havia de sortir conjuntament amb la de Guillem Ramis, una altre mestre que també ha deixat el poble. Com que a aquesta darrera no la rebérem a temps la publicam aquest mes, ja que creim que el seu contingut és prou interessant per als pares de Sant Llorenç.

SABEM QUE LA MAJORIA DE VOSTES HA DEMANAT VOLUNTARIAMENT EL TRASLLAT A UN ALTRE LLOC. PERQUE? NO S'HAN TROBAT BÉ A SANT LLORENÇ?

M'he trobat molt bé a Sant Llorenç i estic segur que vos enyoraré. Vaig demanar un poble més aprop de casa meua només per no perdre tant temps pel camí i per no

gastar tant en benzina. La meua dona treballa a Ciutat i no seria pla venir tota la família a viure a Sant Llorenç. A més, el canvi es demanà per Nadal, si ho hagués de demanar ara tal volta esperaria un any més.

PENSAM QUE ÉS MOLT IMPORTANT (SENSE RESTAR IMPORTÀNCIA ALS ALTRES CURSOS) L'EDUCACIÓ DINS EL CICLE INICIAL, COM SÓN PRIMER, SEGON I TERCER. QUE OPINA VOSTE?

Es imprescindible que en aquests primers anys l'infant arribi a dominar (fins allà on li pertochi) la lectura comprensiva i de forma mecànica. Igualment ho dic pel que respecte als comptes. A això m'he dedicat principalment amb els nins de segon: LLEGIR i COMPTAR. I veig que el cicle inicial ve a donar-me la raó.

RECONeixEM EL TREBALL QUE VOSTE HA FET DINS AQUEST CICLE. HO CONSIDERAM BO (HI POT HAVER ALGUNA EXCEPCIÓ, PERÒ POQUES). ARA BÉ, VOSTE SE'N VA. HI HA EL PERILL DE AQUESTA FEINA QUEDI EN VIA MORTA? QUIN REMEI HI VEU PER QUE NO SIGUI AIXÍ?

Totalment en via morta no hi pot quedar; allò que ha adquirit l'infant ja és seu. PERÒ seria molt bo si es continuàs dins una mateixa línia, per no distorsionar l'infant.

El meu objectiu ha estat ensenyar d'una forma atractiva i que motivàs l'interés i l'atracció del nin, demanant sempre la participació dels nins, per què partia del seu món. Crec que he lograt qualche cosa.

LA MAJORIA TROBAM QUE HA FET BONA FEINA AMB LA NOSTRA LLENGUA, PERÒ ENCARA N'HI HA QUE PENSEN QUE EL MALLORQUÍ ES UN OBSTACLE O SOBRECARGA DINS L'ENSENYAMENT I QUE POT DIFICULTAR APRENDRE EL CASTELLÀ. QUE HI DIU VOSTE A AIXO?

Simplement dic que s'agafi qualsevol nin o nina i s'experimenti el nivell de comprensió que avui té del castellà. Crec que amb un esforç s'ha aconseguit que el nin entengués la nostra llengua i a més avançàs en la comprensió del castellà. Quan tot es fa en castellà és quan l'infant té greus dificultats en comprendre i expressar-se i mai arriba a dominar completament el castellà.

I PER ÚLTIM, ¿ES POT DONAR EL CAS DE QUE EN ELS PRIMERS CURSOS HI HAGUI PROFESSORS QUE DOMÉS PARLIN EL CASTELLÀ? AQUEST FET LI SEMBLA POSITIU O NEGATIU DE CARA A L'EDUCACIÓ DE L'INFANT?

Crec que els nins a aquestes edats inicials no han de rebre l'educació en castellà. Els més elementals estudis psicològics i pedagògics (i ara la nova reglamentació del cicle posa l'esment) recomanen la llengua que normalment parla el nin com el vehicle de l'aprenentatge. Convendria que l'Associació de Pares fes sentir la seva veu sobre el cas abans del setembre. Hi pot haver mestres que només parlin castellà molt bons, però sempre -sobre tot als pobles- serà una mancança molt grossa per l'educació que no com -prenguin o no parlin el català i molt més si afirmen la seva ignorància com un dret adquirit i no entenen ni volen entendre la nostra llengua.

sorteig

Aquest mes d'agost l'Associació ha fet un sorteig que se pot dir que ha estat un èxit, ja que s'ha venut un noranta per cent de les paperetes, solucionant així el problema d'haver de cobrar unes quotes als pares, la qual cosa sempre ha duit un poc de polèmica.

.../...

.../...

Com se sap, tota associació, club, centre o grup ha de menester uns diners per a les despeses, que van sortint a mesura que se va fent feina. Fins ara a l'Associació s'havia fet mitjançant quotes i no acabava d'anar bé. Ha estat per això que per el pròxim curs s'ha decidit pel sorteig. Hi ha que dir una cosa, tot té una part positiva i una negativa: La part positiva que ens pot dur el sorteig és que allibera en part de la responsabilitat de participació que haurien de tenir tots els pares d'alumnes, i que a vegades no tenen. Amb la paga de la quota sembla que al manco participen amb alguna cosa.

La part negativa és que se fa col.laborar a unes persones, però lliurement, ja que no és una quota imposada sinó que la mateixa persona ajuda i participa segons les seves possibilitats i ganes de col.laborar.

L'Associació, des d'aquí, dona les gràcies a tots els qui han col.laborat i l'enhorabona als guanyadors dels premis.

També fa a sobre que disposa d'un llibre de comptes on s'espincella lo recollit i la forma en què s'anirà gastant els diners. Aquest llibre està a la disposició de tothom.

obres

A la fi les obres de l'Escola han començat. Esperàvem que fos pel juny i ha sigut per l'agost, però... han començat!

Se veu difícil, degut a aquests dos mesos de retràs, que al començament del nou curs l'Escola estigui en condicions de fer-hi classe. Per aquest motiu i perquè milers d'hores de classe no se perdin (multipliquem hores, dies, setmanes o mesos per tres-cents nins), les autoritats locals, direcció de l'Escola i Associació estan mirant d'acondicionar provisionalment uns locals per si arribàs el cas. Esperem que la cosa no vagi per llarg, però si així fos, i confiant de què ja que ho fan, ho faran bé, tenguem un poc d'esperit de sacrifici i pensem que és per a una escola millor.

L'Associació

Dia 18 de Juliol, a la plaça nova, no sé si ho recordareu, es va fer una vetlada pagesa amb els balladors i sonadors de Sant Llorenç, els de Felanitx i un grup de balladors de Maó anomenat "Camí d'en Barrotes" acompanyats per un grup de sonadors que es diuen "S'Eixam".

Varen venir a Mallorca per participar a la V Trobada de balls que es va fer a Petra i de passada varen venir el dia abans, convidats pels llorencins, a participar també en aquesta vetlada ensenyant-nos els seus balls i cançons de l'illa germana.

Després es va fer un refresc a l'escola nova i allà vàrem aprofitar per xerrar amb ells una estoneta a la fresca, i així vàrem començar.

QUIN ANY SE VA FUNDAR?

L'any 77, per Nadal va fer tres anys, i va començar com una associació de veïnats.

QUIN TIPUS DE BALLADES FEIS?

FEim sortides an es carrer i ballades a sa plaça. Anam sense vestits tradicionals perquè ens sembla que ens hem d'atracar més a sa gent, si volem que sa gent participi no hem de dur aquests vestits que en certa manera són estranys. xerradetes a la fresca

HI HA ALTRES GRUPS QUE FACIN LO MATEIX QUE VOLTROS?

Lo mateix, ja n'hi ha un parell, dos o tres, a Ciutadella. Sabem que es varen posar a fer ballades a sa plaça un pic cada mes com noltros, ells ho fan el darrer diumenge i noltros el primer. Convidam un grup de fora poble i tots es grups de Menorca han passat, així mai no som totsols, sempre al manco n'hi ha dos i al mateix temps es fa un intercanvi, ja que hi ha diferents maneres de balls. Perquè encara que ne

norca sia petita hi ha dos tipus de balls molt diferents i apart d'això cada poble té una manera un poc diferent de ballar... Cal remarcar que hi ha un grup que no ha volgut participar a ses ballades a sa plaça, ells són deñ temps de Sa Secció Femenina i aquets estan negres quan veuen que tot-hom balla a sa plaça, ells ballen un tipo d'espectacle de cara an es turisme i tenen ademés tres discos gravats.

ES SA PRIMERA VEGADA QUE VENIU A S'ILLA DE MALLORCA?

Sí, no havíem sortit mai de Menorca perquè es grup és molt jove.

CONEXIEU ALGÚ DE MALLORCA ABANS DE VENIR AQUÍ?

Sí coneixíem l'Estol des Gerricó de Felanitx perquè varen venir a balla a Menorca i noltros les vàrem organitzar unes ballades, i a partir d'aquí mos varen dir si vendríem alguna vegada a Mallorca i mitjançant ells hem pogut venir per participar a sa Trobada.

ABANS DEIEU QUE NO ANÀVEU AMB VESTIT FOLKLORIC, SOU CRITICATS PER AIXÒ?

Sí noltros a Menorca som molt criticats perquè no mos vestim i diven = que feim una porqueria dels nostros balls, els mateixos nins i ninesque ballen, les seves mares els afiquen dins el cap els tradicionals vestidets. Noltros pensam que es ball popular no ha d'esser un espectacle, = sinó una forma d'expressió festiva d'un poble, per tant és una cosa que tothom l'hauria de saber ballar.

SEGONS HEM SENTIT ENCARA QUE VOLTROS DEIS AIXÒ DES VESTIT DEMÀ ANIREU = VESTITS A SA V TROBADA. QUE MOS DEIS D'AIXÒ?

Sí, aquí s'ha d'aclarir una cosa. A noltros quan ens varen dir per venir aquí a Mallorca, a sa Trobada, mos varen dir que tothom de l'illa = anava amb vestit folklòric quan ara ens han dit que això no era ver. Ens varen dir també per favor que aniguessim vestits, demà els balladors sí que aniran vestits ara els músics no hi aniran, per part nostra ens sap greu, ja que hem hagut de fer els vestits a posta per venir a Mallorca i en vista de que sa trobada és un espectacle, idò mira... amb gran esforç nostre anirem vestits els balladors.

VOLTROS SOU DE MAÓ, EMPERO A TOTA MENORCA HI HA AGRUPACIONS QUE VAN A BALLAR A SES URBANITZCIONS? (AMB AIXÒ ENS REFERIM A HOTELS)

Hi ha uns grups que només se dediquen a s'espectacle, els interessa el = ball com a forma d'ingressos per guanyar doblers i es promocionen de cara an es turisme, encara que Menorca es Turisme (per sort) esta molt mes = enrera que aquí. Pràcticament hi van tots es grups. Inclús grups que fan ballades amb noltros a sa plaça, deprés = van a hotels perquè diuen que es grup duu uns gastos, qualsevol excusa els basta per contribuir amb aquest negoci brut des turisme, i se dediquen a s'espectacle.

QUE SOU GRUP D ESCOLA DE BALLS?

És una associación de veïnats que té com a activitat una escola de balls.

COM AIXÍ ELS BALLADORS I SONADORS TENEN = NOM DIFERENT?

Resulta que an es músics mos diuen "S'Escolixam" perquè no som d'aquella associació, i llavors en vista de que els balladors = marxaven amb "cassettes" i tenint necessitat d'uns sonadors, ens varen venir a cercar a noltros, i se va decidir que ens ha-

víem de dir un altre nom que no fos el de s'associació.

VOLDRIEU AFEGIR ALGUNA COSA MÉS PER ACABAR?

Bé lo que noltros també feim és crear cosa nova, músiques, lleure i balls

holtros creim que no es tracta només de recuperar uns balls que ballaven els nostros avantpassats, sinó que es tracta de trobar unes noves formes d'expressió que tempoc sigui es rock que mos estan introduint es angle - sos o es americans sinó crear cosa nova a partir de lo que tenim, crear- música, lletres i passos de danses i mira, ho procuram, emperò tenim = molts pocs medis, son molt pobres de creació però feim lo que podem. Ses lletres, normalment de ses cançons se refereixen a una problemàtica, per exemple s'aguila peixetera, sa de ses urbanizacions, sa des camp...

I amb motiu de que els petrés que els havien acompanyat frissaven molt = per lo de la Trobada de l'endemà ens varen quedar amb aquesta xerrada en es pati de S'Escola Nova. Moltíssimes gràcies al Camí d'en Barrotes i S'eixam. Fins un altra. Gràcies una altra vegada per tot. Adéu.

Ara ens oferim la lletra d'una cançó que ens varen deixar com a record .

Sa terra menorquina s'ha de respectar
La vida del camp hem de conservar
De sa terra neix sa vida
Es ciment no l'ha d'ofegar.

SENSE EL CAMP NO PODEM VIURE

El camp ha quedat tot sol
li ha fuit sa pagesia
no hi ha sa gent que hi havia
tota sa terra du dol.

Ser pagès era una honra
ara és tot al revés
en es poble guanyen més
tothom vol fer feina a ombra.

ES PAGÈS QUI L'ESTIMA
NO LA VOL ABANDONAR
PERQUÈ LO QUE HEM DE PENSAR:
SENSE EL CAMP NO PODEM VIURE

Deixar el camp abandonat
és una gran locura
es pagès té sa mesura
i tot val un disbarat.

Si el camp abandonam
la cosa anirà escassa
perquè es que estan a sa plaça
mos acaben d'afaitar.

Que tothom posi atenció
an aquesta poesia
el camp és salut i alegria
s'industria és pena i tristor.

Pagès, no t'has d'extranyar
que tothom te faci guerra.
Tots vam néixer de sa terra
i a sa terra hem de tornar.

Fan sa feina amb alegria
i sempre acaben dijorn
ara llauren amb tractor
no se banyen sa camia.

Es qui a una fàbrica habita
entre malestar i pols
sa danya es pulmons
i an açò ningú ho medita.

JOAN PDNS I PDNS de
Bini Xabó
(Illa de Menorca)

EpíPeLiAber. per J. cortès

-Mira tu si hi ha bitxos rars, que m'han dit que a Sant Llorenç hi ha gent que paga ets impostos municipals!
-És per demés! Sempre n'hi ha d'haver de pardals que no volen ésser com ets altres. Si no pagassin, al manco tots seríem iguals...
-Calla!, no fos cosa que si no pagàs ningú les mancassin duros i mos fessin munyir a tots per força!

Pareix ésser que, de moment, posaran es dos llorencins a sa biblioteca.

Es segur que hi havia regidors de sa Permanent que no hi devien venir a bé, perquè se varen haver de reunir una bona partida de vegades per posar-se d'acord.

No i m'han assegurat que si arriben a posar una forastera que viu en Es Port, havent-hi llorencins fora feina, hi hagués hagut renou de bondeveres, amb pintades i manifestacions i tot!

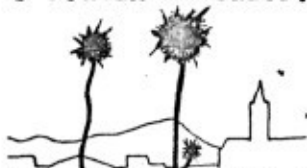
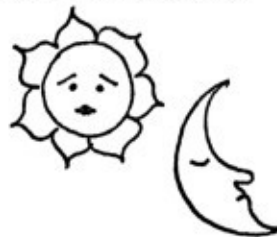

Com que es regidor Perales troba que només poden xerrar es qui van a festa, noltros, que som unes cotorres que mos agrada xafardejar, hi anàrem.
I vérem que sa primera funció va començar amb més de DUES HORES I MITJA DE RETRAS. Ja n'hi ha, eh!
Supòs que va ser "por causas ajenas a la magnífica organización".

3 ESPECTACLES INFANTILS 3

Es primer començarà quan n'hi manquin vint per les onze de sa nit, i ets altres dós devers les onze i mitja des migdia.

No vos preocupeu, hi haurà poals d'aigo estratègicament situats per tirar an es que caiguin de son i an es que s'acubin de calor.

Ho veis com a s'Ajuntament sa Revista no li cau tan malament com vos pensau?

An es programa de festes mateix ha reproduït sa nostra portada de s'Agost del 72.

Com que està ben comprovat que es beure massa no és bo p'es cos, s'Ajuntament, per estoviar-mos un còlic d'aquells tan vitencs, no va posar bar a ses verbenes i no va donar sortides fins a les dues de sa matinada. Males llengos asseguruen que va ser per deu mil duros, però no els heu de fer cas, que n'hi ha que només passen gust de dejectar.

Fa un parell de mesos s'Ajuntament va votar que volien arribar a s'autonomia per s'article 151. S'altre dia les varen dir de per amunt que no anaven bé, que havia d'ésser p'es 143 i ells, com que creure és criança, cregueren.
Ja se sap, un cantar sol fer s'ase i s'altre fa es traginer.

No vos penseu que això de permetre s'adulteració d'aliments només passa an es Govern de Madrid.

Aquí, s'Ajuntament sap cert que sa majoria de s'aigo que se ven -canalitzada i traginada- no és potable (se va dir en es darrer ple) i així i tot no fa res per arreglar-ho.

P'entura si hi hagués un parell de morts...

¿Que deu ésser ver que a s'exposició d'es carrer de St. Llorenç hi havia bubotes i hi sortia por?

No me vendria gens de nou, amb ses pardalades que diven que hi havia no hi podia sortir res més!

Jo crec que ets "artistes" varen dir que no eren per a vendre perquè sabien ben cert^{que} tanmateix no haguessin venut res!

A l'Arxiu Diocesà es conserva un llibre de clavaria de la Universitat de Ciutat corresponent als anys 1348-49 on hi surten moltes notícies o partides de despeses referents a la batalla de Llucmajor. Com que En Segura i la inefable comissió només fan ús parcial d'allò que els convé, jo donaré notícies més amples. Comença el llibre dient que l'any 1348 foren elegits "jurats de Mallorca" Bernat Tugores, Arnau Burguet, Bernat Valentí, Ramon Safortesa, Guillem Miró i Guillem Valero; continua dient que "Lo jorn de la processó portà l'estendart N'Esteve de Jovals. E acompanyà lo dit estendart l'ofici dels peliclers, prehica fratre Guillem Lobet del orde de Sant Domingo". Despeses de càrritx repartit pels carrers on havia de passar la processó; diners donats als joglars i sonadors d'Alaró i altres viles que acudiren a Ciutat per animar la processó, etc.

Segueixen altres anotacions interessants com aquesta amb data de 13 de març de 1349: "Item pagam an Bartomeu Pons, argenter, per XVI is - malts ab seynal de la Ciutat de Maylorcha que mudà en les dues copes = desús dites e per brunir les dites copes V lliures" (f. 12) Altres notes de 1349:

"Item pagam an Jaome Font, parayre, per fer los sobre seynals dels jurats qui anaren a la batayla XXXVIII lliures".

"Item pagam an Pere Pol per XIIII palms de sendat vermayl a XXV sous la cana II lliures, VII sous, VIIII diners, e per V canes a II palms de senda blau a groch a rahó de XVIII sous la cana monta IIII lliures, XIIII sous, VI diners de que faren l'estandart de la batayla, soma que monta VI lliures, XVIII sous, III diners" (f.46)

"Item pagam an Alfonso de Castell per cordes de canem e per canabàs e per drap de lin e per fil per adobar l'estendà que portaren los jurats a la bataula VII sous, VII diners".

"Item pagam an Masià pintor per XV seynals que fo a les pujades del mur de la Ciutat I lliura, V sous". (f.48 v)

"Item pagam als trompadors, anafil e tabals qui faren la crida per tota la Ciutat que tot hom degès seguir l'estandart per anar ab lo governador a la ost I lliura". (f.49v), etc.

D'aquestes anotacions es dedueix que efectivament el "blau" era part de la bandera dels jurats de Ciutat, i que tenien un senyal propi.

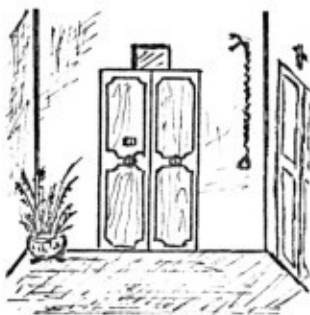
El governador, lloctinent general, procurador reial i altres governants i oficials empraren sempre com escut i bandera les barres soles, tant en temps de la dinastia dels reis privatis de Mallorca com després de l'anexió a la corona d'Aragó.

A les cobertes dels llibres de Lltres Comunes que era la correspondència del governador amb els batles de les viles i altres oficials inferiors sempre hi veim representats dos escuts: el barrat i el personal o propi del governador; quan sortia als pobles en missió oficial sempre amb el penó o bandera reial: el juliol de 1451 --any de l'alçament dels pagesos contra Ciutat-- el procurador reial donava una lliura i II sous al pintor Joan Maçol per adobar un penó reial per servei del governador que havia de sortir a les viles amb motiu de dit alçament. (ARM Dades f.78v).

A la Seu de Ciutat encara es conserva la làpida sepulcral de la dona Esclaramonda, filla d'En Sang, germanastre de Jaume II; alla part superior hi veim a dreta i esquerra dos escuts reials amb les tres barres de Mallorca, davall aquests hi ha a la dreta altra semblant escut, el de dita dona, però amb una franja inclinada que l'atravessa, com a símbol de bastardia, a l'esquerra el del seu espòs, Artal de Fosses alias de Cabrera, governador que fou de Mallorca.

sa d'ahir

Caterina Picó Valls, neix el dia 25 de Novembre, a Felanitx, l'any 1937. El seu nom de religiosa és SDR CATERINA DE LA MARE DEL SALVADOR.

Com ja heveu imaginat és la Mare Priora que = ens va deixar, i amb aquest motiu vàrem anar a fer una xerradeta just el dia abans de anar se'n. Vàrem tocar la tan familiar campaneta i va sortir una monja i ens varen fer passar a una sala on hi havia unes butaques i un vell piano, a un recó estava instal·lat es telèfon. Esperàrem un cinc minuts i comparagué Sor Caterina acompanyada per Sor Maria...

Aquesta vegada vàrem haver d'agafar ploma i paper perquè quan la nostra entrevistada va veure el "cassette" li va pegar tal tremolor =

a les cames que el vàrem haver d'amagar tot d'una i fer-mos els bons al.lots perquè no s'asustàs més.

SOR CATERINA, SE'N RECORDA DE QUIN DIA VA ARRIBAR AQUÍ I COM LA VA REBRE ES POBLE DE SANT LLORENÇ?

Vaig arribar dia 21 d'agost me sembla, i es poble me va rebre molt bé, crec que em podia rebre millor, aquí sí que no em puc queixar en cap aspecte perquè no ho havia trobat enlloc mai.

A QUINS POBLES HA ESTAT I QUANS D'ANYS EN SA SEVA VIDA DE MONJA?

He estat nou anys a Pollença, tres a Fornalutx, i nou aquí, a Sant Llorenç.

AMB AQUEST TEMPS, COM HA VIST DESDE ES PUNT DE VISTA CRISTIÀ ES POBLE DE SANT LLORENÇ?

An això fa molt mal jutjar-ho, sa gent té molta fe enc que no ho expressi molt bé, té fe anant a missa, especialment a la Mare de Déu Trobada, que per jo és una de ses coses que més m'ha impresionat dins es poble. Sa gent s'ajuda. He pogut comprovar que sa gent s'ajuda molt en cases de malalts, i altres necessitats.

QUE PREFEREIX ESSER UNA SIMPLE MONJA O UNA SUPERIORA?

Una simple monja.

PERQUÈ?

Per una part perquè no tens sa responsabilitat de ses altres monges, no passes pena, fas se teva feina...

(Aquí ens aturam una estona perquè ha vengut gent per despedir-se d'ella).

Tornam seguir:

QUINS ASPECTES O COSES SOCIALS, CULTURALS, RELIGIOSES, VEU QUE MOS MANQUEN O QUE MOS SOBREN AN ES LLORENCINS?

De sobrar no els sobra res i de mancar, en quant a cultura, sé que a reunions o a conferències participa molt poca gent... i en l'església crec que anam avançant de cada dia.

ES SEU APOSTOLAT COM A RELIGIOSA I COM ENCARREGADA D'UNA COMUNITAT COM EL QUALIFICARIA?

Jo diria que bé, però per ventura podria anar millor, sempre podem avançar.

(El telèfon sona, ens diu llavors que era la Mare Priora que ha de venir).

Venga s'altra pregunta que amb so telèfon sera un barullo això -ens diu ella.

CREU QUE HA CUMPLIT ETS OBJECTIUS QUE S'HAVIA PLANTEJAT A SA SEVA ARRIBADA?

Jo he fet tot lo que he pogut, he fet lo possible damunt lo que tenia al meu alcanç.

A ON VA ARA?

A Montuiri.

.../...

...../.....

(Ens tornam aturar una altra vegada, torna esser el telèfon, ens diu Sor Maria que és per ella)

Ala al.lots seguim -diu Sor Caterina.

QUE DIRIA AN ES JOVES, VELL, MALALTS DE SANT LLORENÇ?

Bé, les donaria ses gràcies a tots per lo bé que s'han portat i han fet en sa meua estada, aquí amb sos joves no mos hem fet molt però amb sos vells o sa gent major sí. Les voldria dir també que es convent de Montuïri a partir d'ara també és ca--seva...

LI PAREIX QUE TORNARA QUALQUE VEGADA A VEURE-MOS?

No hi ha dubte, (contesta sense pensar-s'ho). A lo millor de tot d'una = no vendré perquè sempre fa un poc de mal una separació d'aquest tipu em però sí tornaré, ja ho crec!.

LA conversa va seguir per altres cantons i sols ens queda donar les gràcies a Sor Caterina i desitjar-li sort a Montuïri. Moltes gràcies una altra vegada. Adéu.

sa d'avui

Francesca Planes Planes, neix el dia 6 de maig a Inca, l'any 1930. El seu nom de religiosa es SOR FRANCESCA DE L'ESPERIT SANT.

Sí, també l'heu endevinada crec, alguns potser encara no la coneixen però amb el temps la gent i ella s'arribaran a fer. Es la Mare Priora nova, i fa uns quans dies que la vàrem anar a veure, era es vespre i ella no mos esperava, com que no mos coneixíem ens vàrem presentar i ens va fer passar a lo que diríem noltros la cambra de les entrevistes, ja que l'altra vegada vàrem ocupar els mateixos llocs. Sor Maria tornava esta present.

Després d'haver xerrat una mica la vàrem en vestir.

QUINA IDEA SE LI OCURRÍ PER FER-SE MONJA ?

Servir an es demés, especialment an es marginats, vells, malalts, pobres

A QUINS ALTRES POBLES HEU ESTAT D'ENÇA QUE SOU RELIGIOSA?

He estat dessat anys a Sóller i deu a Sant Joan, que és d'aquí on vén ara i fa un quans dies que som per aquí.

QUIN TIPUS DE FEINA FEIA A SOLLER I A SANT JOAN COM A RELIGIOSA?

De sempre jo estat mestra. A Sóller feia bastata feina amb sa joventut i a Sant Joan ses activitats en què estava eren consell parroquial, junta i feina a sa tercera edat, (considerant persones de sa tercera edat a partir de 65 anys), catequista, i lo que se presentava per davant.

COM VEIS SA SITUACIO DES JOVES D'AVUI QUANT A SA FE?

Ben difícil la veig, un poc tambaletjant, poques tables a sa fe, i més = bé no se volen comprometre (tenint en compte que tenir fe és comprometer se en ets altres) més bé volen ètica, no religiós.

A QUINES COSES PENSAU DEDICAR-VOS AQUÍ A SANT LLORENÇ: DINS ES CONVENT, LA PARRÒQUIA, DINS ES POBLE?

Per ara seguiré en so lloc vacant que ha deixat Sor Caterina, fer escola càtequesi... amb tot lo que surti.

QUINA CREIS QUE ES SA FUNCIO DE SES RELIGIOSES, AVUI, DINS ES POBLES RURALES DE MALLORCA?

Identificar-se amb so poble.

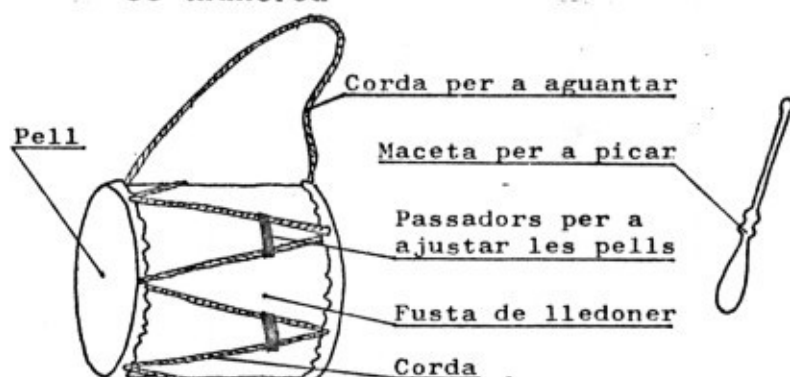
Molt bé, com que s'ens ha fet tard ens despedim d'ella i de Sor Maria. Fins una altra, gràcies per tot. Adéu.

ALJUB

Instrument tradicionals de mallorca

m. galmés - j. cortès

TAMBÓ, tamboret, tamborino.

Es l'instrument que marca el ritme a la colla de xeremiers. El toca el mateix que sona el flabiol: el sosté amb el dit gros de la mà esquerra -duu una llendrerà- i amb els altres quatre toca el flabiol. A la mà dreta hi duu la maceta.

Es fa amb fusta de lledoner, que és forta i bona de vinclar, i cuiró.

-oOo-

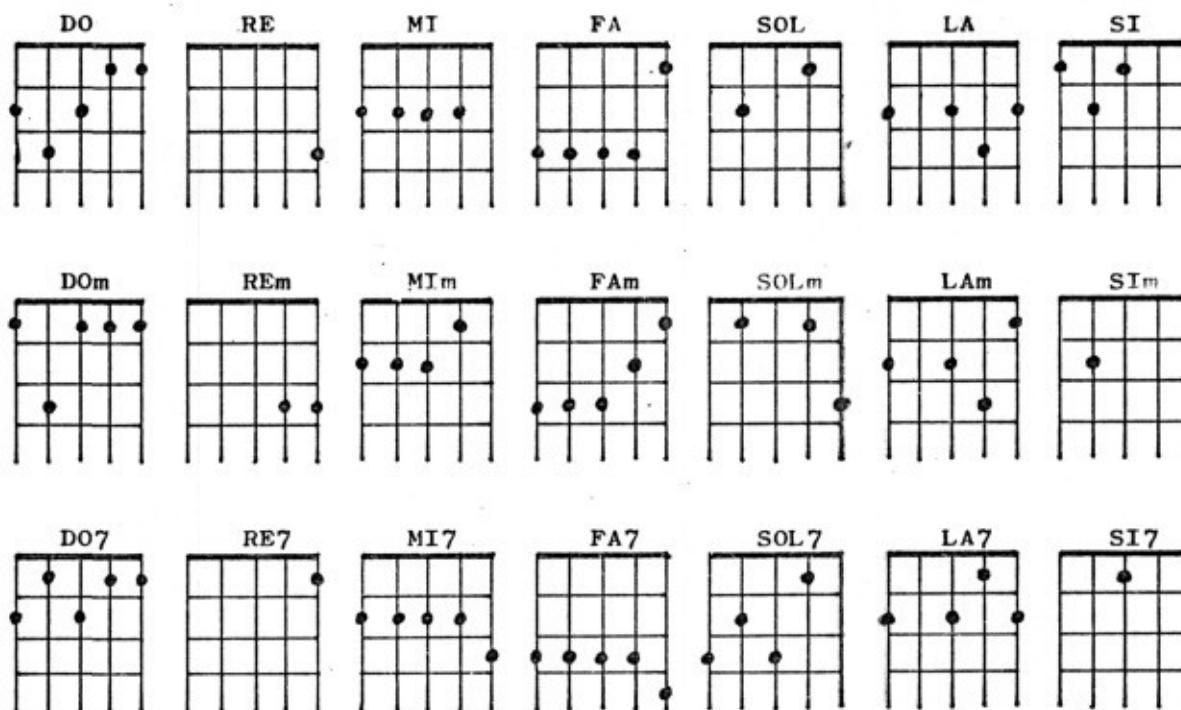
Havent acabat els instruments de percussió i de vent, ens queden única -ment els de corda: guitarra, guitarró, violí i, més modernament a les agrupacions folklòriques, bandúrria i llaüt.

Direm tan sols que les vetlades de ball de bot estaven animades per la guitarra, el guitarró, el violí i els instruments de percussió que ten -guessen, com més millor.

Actualment se poden conseguir qualsevol d'aquests instruments a les botigues especialitzades, amb clavilles metàl·liques, naturalment. Els guitar -rons són una mica diferents, però, quant al sò, poden substituir perfecta -ment als antics amb clavilles empotrades de fusta.

Com que no són tan bons de conseguir com els de guitarra, publicam els principals acords de guitarró amb el sistema digital. Val a dir, emperò, que a Sant Llorenç, a les jotes i mateixes únicament solen emprar el Re, el Sol i el La7.

Les cordes, a lloure, fan les notes Re, La, Re, #Fa i Si.

A Sant Llorenç, els sonadors de guitarró, als acords de LA, LAm i LA7, deixen la quinta a lloure.

Amb la mà dreta, de cada tres cops que batien les cordes n'hi ha un que també peguen a la caixa del guitarró, duent el ritme de tres per quatre.

costums

Es dissabte a migdia repicaven sa festa major d'es nostre Patró. A's vespre no faltava es càntic de ses Completes, i tocava sa Música. Quan es guitarristes havien trempat ets instruments, guitarra, guiterró, violí i ferreguins, començaven a cantar, deu reals a la una, a les dues i a les tres, balla qui balla, copeos, mateixes i jotes. Aquells tocadors e ren homos de foravila i no sabien xerrar molt bé es castellà, i en canta ven qualcuna que ets estudiants de Manacor i poble extern s'esclatavende riure. N'hi havia dues que deien així:

De Matriti a Toledo
corren mis mulas,
de las potas se llevan
las ferraduras.

En el rotlo de plaza
cayó la luna,
sen feron cuatro partes,
tú ne eres una.

Així era sa revetla que se feia es dissabte de sa festa. Es carrer major estava ple de gent àmbulant i avellaneres que venien toorró, cacauets i avellanes. No hi faltaven mai es cavallets, tauletes de gelats, etc. Ses torroneres tenien encès un llum de carbur per veure-hi, i allà sa gent se passejava fins devers mitja nit, esperant l'endemà es convidats i familiars que havien de venir a sa festa.

Sa festa de Sant Llorenç era sa festa major d'es poble. Devers les nou d'es matí, ja sortien ses xeremies i tocaven diana. Al.lots i municipals anaven per ses botigues i else donaven coses, que fermaven a unes canyes que havien de servir per fer ses corregudes. No faltava es pollas tre penjat, i també una biga ensabonada i a damunt un gall que era sa víctima.

Damunt les onze a l'Església Parroquial se cantava Tèrcia i Missa Major, o siga, l'Ofici, amb predicador extern que contava ses glòries d'es Sant i després la típica Oferta, amb ses xeremies que tocaven quant anaven a besar Sant Llorençet. A sa festa religiosa hi assistia l'Excel·lentíssim Ajuntament en ple. Després hi havia un refresquet per ses autoritats civils i religioses. Se corrien ses joies i a migdia tothom anava a dinar. Totes ses famílies tenien convidats. A's capvespre hi havia partit de futbol, i molts anaven també a donar es molts d'anys an es padrins i a sa família.

No faltava mai es fotògraf de Maria de la Salut, sr. Mascaró, que duia sa màquina per fer fotos a la minuta. Se passejava to cant una campaneta, perquè sa gent sortís si se volia fotografiar. Gràcies a ell, jo tenc molts de retrats d'es meus avantpassats.

Així anava passant es dia, amb molt de sol i molta de calor, sa carrera ben regada i sa casa plena de cossiols i mig tancada per mor de ses mosques. Molts estaven asseguts a sa carrera i se saludaven: hem vengut a festa! ja fa temps que no mos havíem vist! Allà rallaven i se contaven ses coses de vila externa. I s'acomiadaven: molts d'anys! que l'any que vé, pogueu tornar venir a veure-mos-! Déu ho faci! L'Església estava oberta p'es que volien fer una visita a Sant Llorençet i a la Mare de Déu Trobada. Es que viven fora d'es poble se'n recorden d'ella, perquè mos ajuda en ses nostres necessitats.

Francesc Clapés

banco español de crédito
BANESTO

LA MAYOR EMPRESA BANCARIA
DE ESPAÑA, A SU SERVICIO.

ALFA

màquines de cosir

BERNAT POLIT

LA EQUITATIVA
assegurances

objectors

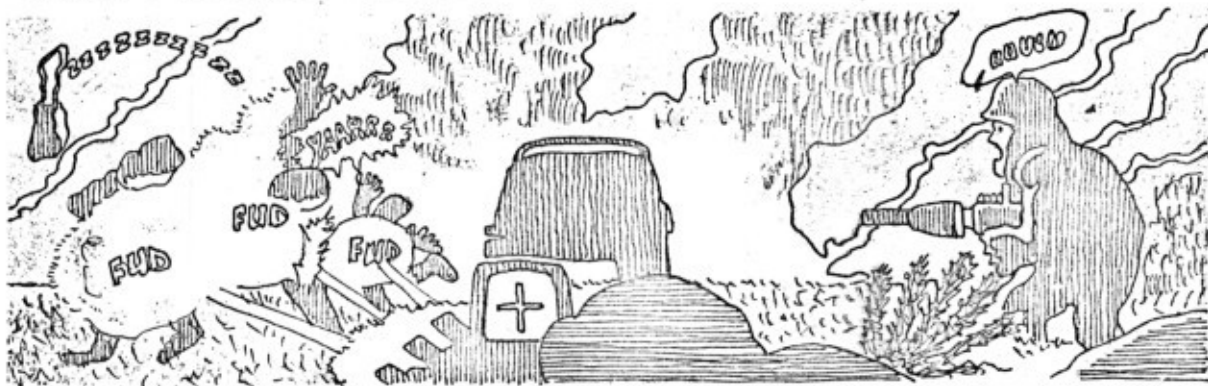
Els Objectors de Consciència no volem, en absolut, cap privilegi ni un, que no significa que siguem masoquistes, ni que confonguem el servei a la comunitat a la qual pertanyem amb un servei a interessos privats o privatis de grups detentadors del poder.

Nosaltres demanam únicament treballar en serveis veritablement útils al poble i que no suposin una càrrega més per a ell. Volem estar = en tot moment al seu servei, amb contacte amb ell, desenvolupant feines que millorin la seva vida o que al menys la possibilitin.

Noltros no rebutjam el control del poble damunt el servei civil, = ben al contrari, desitjam la seva continua inspecció, la seva crítica, no ens volem transformar en un grup absent de les preocupacions i problemes comunitaris. Volem contribuir, a mida de les nostres forces, a cercar solucions. Allò que noltros sí que rebutjam amb totes les nostres forces és que se'ns vulgui aïllar, que se'ns vulgui transformar en un grup marginal, que se vulgui evitar que donem explicacions de la nostra postura --que sabem que molts encara no comprenen-- que discutiguem amb el poble si lo que noltros proposam és possible o no, que se vulgui evitar en definitiva la possibilitat que el poble ens compregui, ens accepti i ens doni el seu vital suport. Ens negam a servir a un govern de terminat encara que el respectem sempre que hagi estat elegit pel poble -- la qual cosa significa que respectam la democràcia i que sabem que poble i democràcia van sempre junts--. En definitiva, proclamam la nostra total fidelitat al nostre poble, perquè els governs passen però els pobles queden.

I noltros no veim intencions clares al Govern de l'U.C.D. . Aquest ha volgut fer un Estatut semblant als que existeixen als països europeus i, dissortadament, de tots el vigents a Europa ha triat el pitjor: el francès. I així, un pic més, el govern es nega a solucionar els problemes i es conforma en posar pegats, per tal de veure si així podrà aguantar més temps dirigint l'Estat. L'UCD va a Alemanya per mirar d'aplicar a Espanya els mètodes policials alemanys, ¿perquè no fa el mateix = amb l'estatut alemany de Servei Civil? Senzill, perquè això resoldria = el problema de l'objecció de consciència quasi definitivament i, és = clar, noltros sospitam que al govern no li interessa resoldre veritablement aquest problema. El govern vol condemnar els objectors i ho vol = fer de manera que sembli que els ajuda.

Noltros estam disposats, com sempre, a lluitar i pressionar per a conseguir un estatut millor, sempre amb coherència amb els nostros desitjos d'un servei civil per la PAU.

Francisco Umbert Perelló

CA'N XESC

Reparaciones Eléctricas del Automóvil

c/. Clavel, 20 — Teléf. 56 90 67

SAN LORENZO (MALLORCA)

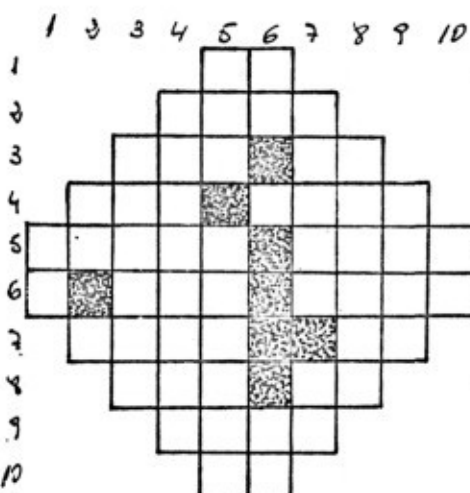

ORDINAS - FEBRER

Major, 22 - T. 569100

si lleu... per m.galmés

HORIZONTALS. - 1-Cadascuna de les peces que formen l'esquelet de la major part dels vertebrats. 2-Propietat territorial lliure i exempta de tota càrrega i dret senyorial. 3-Planta herbàcia de la família de les umbelíferes, de fulles pinnades i flors blanquinoses. Nota musical. 4-Nom de lletra. Vadella. 5-Cessar de cremar. Dona o femella que ha tingut un o més fills. 6-Consonant. Establiment de begudes en que les consumacions són servides al taulell i els consumidors les prenets arrambats al monestir. 7-Serveix radicalment tots els in part d'una col·lecció l'americi. 8-Licor una mescla fermentada suc de canya de suxistència efectiva. vir una cosa. de l'argent. 2-Incar algu. Cent. 3-5-Líquid untuós de que s'estreu de l'6-6-Sensació produïda pel moviment vibra-trasné a l'orella per un medi elàstic, ordinàriament l'aire. Mil. Cara del deu marcada amb un punt. 7-Entre els turcs, doctor de la llei mahometana. Article contracta. 8-Última mà donada a una obra. 9-Coura tra-ballat en planxa. 10-Símbol del tel.lur, al revés.

des al taulell i els
nen drets o en sei-
taulell. Superior don
per a designar sepa-
dividus que formen =
tinitat. Símbol de
que s'obté destil·lant
tada de melasses i
cre. 9-Que té una e-
10-Acció de fer ser-
VERTICALS. - 1-Símbol
terj. usada per cri-
lloer. 4-Que apaga.
color verd groguenc-
liva. Natural d'Aram
en l'òrgan de l'oïda
tori dels cossos =

C X R S I N T R P O P
U R F U S T E R P F K
I E M A I R R A I O N
N F G A B L R M C T O
E O L M O P I A A O N
R X A Z R E S O P G U
M C A R N I S S E R J
L O R E P M A C D A L
A O R I R N I G R F F
A I L O E L R V E N V
N S A O A T E R R A C

Els noms de deu oficis.

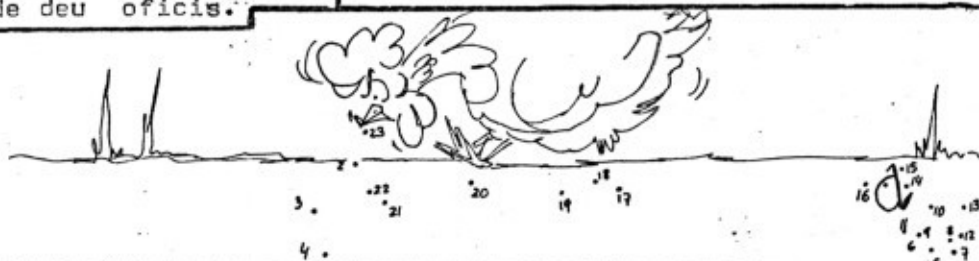
ENDEVINALLA

Blanc com sa neu,
negre com es carbó,
parla i no té boca,
camina i no té peus.

FUGA DE VOCALS

.S S.BR. N. .C.P. LL.C .
.S N. S.BR. .MB.R.SS.

-Si uniu els
punts vos a-
pareixerà =
un dibuix .

SOLUCIONS

-- ES SEBRE NO CCU
PA LLOC I ES NO
SEBRE ENBARASSA--

† UNA CARTA †

U S
R E A L
A T W
C A D A
G B A R
A P A G A
E L A M E C A
A P I L A
A L O U
O S

S A B A T E R R
E R
R F I
L O R E P M A C D A
C A R N I S S E R
R X A
S P G
A O I W
C T R B
I O R R I O
U R F U S T E R P F
T R
C

darrera plana

FLOR DE CARD

Bolletí-revista del Card,
centre Cultural de Sant
Llorenç des Cardassar.
C/. Sant Llorenç, 36.
Juliol-Agost de 1981.
Números 60-61.
Dipòsit legal: 765-73
Director: Bartomeu Domen-
ge i Amer.
Cap de redacció: Josep
Cortès i servera.

TAULA

Portada	Festes
2	Els mals noms de Sant Llorenç
7	Es racó de sa padrina
8	El voltor captiu
9	Mn. Galmés
11	Poesia
12	Entrevista a Don Andreu
13	Es racó de sa padrina (continuació)
14	Crònica informal
15	Sa bomba "neta"
16	El dimoni
19	L'Escola
20	Xerradetes a la fresca
23	Espipellades
24	La bandera, l'escut...
25	Sa d'ahir i sa d'avui (entrevistes)
27	Instruments tradicionals de Mallorca
28	Costums
29	Objectors
30	Si lleu...
31	Darrera plana

Joan Domenge
Caterina Roig
Antònia Servera
Joan Rosselló
Guillem Pont
Jaume Santandreu
Guillem Nadal
Josep Maria Llompart
Pere Orpí
Mateo Galmés
Joan Rosselló
Josep Cortès
Joan
Bartomeu Matamalas
Associació de Pares
Aljub
Josep Cortès
Ramon Rosselló
Aljub
Maria Galmés
Josep Cortès
Francesc Clapés
Grup de Mallorca
Maria Galmés
Redacció

COL.LABOREN

Mecanografia: Maria Galmés
P.J. Llull
Dibuixos: Joan Domenge
Josep Cortès
Confecció: Bel Nicolau
Tresoreria i
difusió: Guillem Quina

NOTA

Els articles apareguts en a-
questa revista expressen úni-
cament l'opinió dels seus
propis autors.

subscriu-vos a

**flor
de card**

la millor revista del poble